

Розділ 1 / Rozdział 1

ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У ДОШКІЛЬНІЙ І ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ INNOWACJE PEDAGOGICZNE W EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ I WCZESNOSZKOLNEJ

Мар'яна Бойко,
студентка педагогічного факультету
Тетяна Качак,
докторка філологічних наук, професорка,
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника, Україна

УКРАЇНСЬКА ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА

ЯК ЗМІСТОВИЙ АСПЕКТ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ

У статті зроблено огляд української дитячої літератури на патріотичну тематику й охарактеризовано особливості її використання у патріотичному вихованні молодших школярів.

Ключові слова: молодші школярі, патріотичне виховання, дитяча література, національна свідомість.

Вступ

Патріотичне виховання – формування у дітей вірності до Батьківщини, стійкості у прийнятті рішень, стурбованості за благо рідного народу, шанування звичаїв та традицій, рідної мови, символів держави тощо та відчуття відповідальності та незалежність та спокій України. Використання української дитячої літератури для патріотичного виховання в молодшій школі є невід'ємною частиною формування національної ідентичності у молодого покоління. Через чарівний світ сюжетів і образів, а також реалістичний показ реалій сьогодення у художніх текстах діти отримують можливість зануритися в історію своєї країни, пізнати її культуру, традиції та звичаї. Таким чином, українська дитяча література стає потужним засобом патріотичного виховання, що відкриває перед молодим поколінням безмежні горизонти знань і почуттів, спонукаючи їх до глибокого розуміння своєї спадщини та відповідальності перед майбутнім.

Мета статті – проаналізувати дитячу літературу на патріотичну тематику й висвітлити особливості її використання у патріотичному вихованні молодших школярів.

Результати дослідження

Патріотичне виховання є важливою складовою формування національної ідентичності та громадянської свідомості у молодших школярів. Сучасні підходи до цього процесу передбачають використання різноманітних методів, серед яких особливої уваги заслуговує читання та осмислення дитячої літератури. Через художні твори, що передають національні ідеали та відображають героїзм українського народу, діти не лише отримують знання про ключові історичні події, а й мають можливість глибше відчути та переосмислити їх. Про це пишуть у своїх дослідженнях Н.Безлюдна, І. Бех, Т.Качак, В. Киричок, Х. Ленько, О.Савченко, О.Сухомлинська, К. Чорна та ін. Зокрема Т. Качак та Х. Ленько зазначають, що саме дитяча література «демонструє патріотичні цінності в дії, засобами художнього слова впливає на уяву, розуміння, пізнання й емоції дитини, дає приклади поведінки для наслідування» [2, с. 57].

Література для дітей є ефективним засобом виховання та навчання учнів початкових класів, особливо якщо педагог правильно подає матеріал та використовує різноманітні інтерактивні методи для аналізу, обговорення й роботи з текстом. Важливим є залучення до цієї роботи батьків, бібліотекарів, письменників, громадських діячів. Зустрічі з авторами книг, літературні конкурси, читання поезії, книжкові клуби та інші форми роботи з книгою можуть привернути увагу молодших школярів не тільки до читання загалом, а й за допомогою змісту текстів розширювати світоглядну позицію і кругозір, формувати уявлення і цінності.

Для патріотичного виховання молодших школярів важливо читати й аналізувати твори як сучасних авторів, так і українських класиків, які пишуть про історичні події, боротьбу за незалежність, війну та героїзм. Це допоможе

дітям усвідомити значення патріотизму та цінностей, пов'язаних із захистом своєї країни. Серед сучасних авторів варто звернути увагу на твори Мар'яни Савки, Ганни Осадко, Зоряни Живки, Катерини Єгорушкіної, Івана Андрусяка, Сашка Дерманського та ін. Читання творів письменників-класиків Тараса Шевченка, Лесі Українки, Василя Стефаника, Ольги Кобилянської, Ліни Костенко також допомагає дітям знайомитися з історією та культурними цінностями України і сприяє формуванню почуттів цінності дружби, відваги й любові до рідної землі [3].

Молодші школярі радо дізнаються про героїв книг та переносять модель їхньої поведінки у реальне життя, можуть вчитися порівнювати та аналізувати, відрізняти добро від зла, робити висновки про те, чи варто повторювати вчинок певного героя чи ні. Читання розвиває критичне мислення й уяву, що дозволяє вчителю створити проблемну ситуацію та обговорити її. Інтерактивні методи дозволяють знайти підхід до дітей, які не люблять читати. Найефективнішими інтерактивними методами є бесіда, інтерв'ю, мозковий штурм, кубування та «ромашка Блума», зміна закінчення чи початку твору, фішбоун, дерево рішень, асоціативний куц, створення ментальних карт, інтерактивних плакатів, коміксів тощо.

Вчитель початкових класів відіграє ключову роль у прищепленні любові до книг у молодших школярів завдяки своєму ентузіазму та творчому підходу, педагог може створити атмосферу, в якій діти відчують захоплення від читання. Педагог не лише надає дітям знання про різні літературні жанри, але й знайомить їх із персонажами, які стають близькими та зрозумілими. Важливо, щоб вчитель демонстрував власний інтерес до книг, розповідаючи про свої улюблені твори і авторів. Через активні обговорення прочитаного, театральні постановки або творчі проєкти вчитель може зробити книги живими і цікавими. Запровадження читальних клубів у класі, організація бібліотечних уроків або літературних свят також сприяє прищепленню любові до читання, а відтак – виховання засобами літератури.

Важливо правильно підібрати літературу, зважаючи на вікові особливості дітей, потреби, погляди, інтереси та актуальність певної теми у класі. До вашої уваги пропонуємо книги патріотичного характеру, які ретельно вибрані для дітей різного віку та спрямовані на формування національної свідомості, розуміння власної ідентичності, цінності незалежності та поваги до полеглих героїв (Табл. 1). Серед українських письменників багато талановитих авторів, зокрема Зірка Мензатюк, Галина Кирпа, Лариса Ніцой, Володимир Рутківський, Олена Лань, Оксана Луцевська, Еліна Заржинська, Христина Лукашук. У таблиці аналізуємо ті твори, які матимуть ефективний вплив на учнів й сприятимуть формуванню у них патріотичних цінностей.

Табл. 1. Книги на патріотичну тематику

Книга, автор	Сюжет	Роль у патріотичному вихованні дитини
Галина Кирпа. «Мій тато став зіркою», 2-4 класи	Авторка описує дитинство дівчинки, що втратила батька на Майдані. Дитина роздумує про життя і смерть, переживає свій біль та вірить, що тато став зіркою і кожен раз, коли піднімає очі до неба, говорить з ним.	Художній текст доводить важливість взаємопідтримки, емпатії. Читаючи твір, приходиться розуміння того, що за рідну країну та майбутнє наступних поколінь варто боротися, навіть жертвувати життям.
Володимир Рутківський. «Джури козака Швайки», 3-4 класи	У пригодницькій історії йдеться про трьох друзів, які дізнавшись про напад ворогів сміливо пішли по допомогу до козаків та зустріли відомого козака Швайку. Відтоді у них починаються незабутні пригоди.	Книга показує відвагу та любов до рідної землі юних хлопців. Твір надихає берегти дружбу, бути сміливими та забезпечувати мир і спокій на своїй землі.
Лариса Ніцой. «Незламні мураші», 1-4 класи	У книзі йдеться про мурашиний народ, який є прототипом мужніх українців. Вони жили на своїй землі, щасливо та безтурботно, працювали для майбутніх поколінь та наївно вірили сусідньому народу, що все життя таїв у собі злість, ненависть і чорну заздрість. Одного дня на мурашиний народ напав божевільний сусід і його життя	Твір вчить, що у єдності велика сила. Ніколи не можна опускати руки та припиняти боротьбу. Автор демонструє силу любові до рідної землі, народу, мови, культури, мужність, дружбу та героїчні вчинки простих людей. Цей твір додає віри в перемогу та спонукає дітей вивчати свою історію, волонтерити та робити все, щоб допомогти ЗСУ.

	вже ніколи не буде колишнім. Всюди дим, вогонь та руїни, проте мурашки об'єдналися та спільними зусиллями перемогли, після чого відбудовували все та ще більше цінували рідну землю.	
Тарас Шевченко. «Дитячий Кобзар», 3-4 класи	Збірка віршів Тараса Шевченка, які є доступними для сприйняття дітьми.	Вивчення віршів напам'ять має безліч переваг, а їх розуміння плекає у серці дитини невідворотну та щиру любов до народу, волі та свободи.

Однак, ми розуміємо, що недостатньо тільки підібрати дитячу книгу на патріотичну тематику і прочитати її з учнями. Важливим є її обговорення і робота на основі прочитаного твору. Сьогодні у сучасного педагога є багато засобів для цікавого та креативного викладання, зокрема різні інтерактивні платформи: LearningApps, Wordwall, Genially, Coogle та інші. На цих сайтах можна створити багато цікавих тестів, вікторин, ментальних карт, інтерактивних плакатів, складати пазли з правильних відповідей, заповнювати пропуски тощо. Під час використання цих ресурсів на уроках, школярі стають активними, мотивованими до навчання й отримання нових знань, активно працюють й засвоюють патріотичні та морально-етичні цінності.

Висновки

Педагог здатен прищепити дитині любов до книги, а через неї – любов до України. Українська дитяча література – це потужний засіб формування національної самосвідомості, любові до рідної землі, народу, мови й культури. У кожному вірші, оповіданні чи казці для дітей закладено зерна добра, справедливості та гордості за свою Батьківщину. Саме через художнє слово діти пізнають історію свого народу, переймаються болем і радістю України, вчать співпереживати героям та усвідомлювати власну відповідальність за долю країни.

Важливо правильно підібрати книги для роботи з молодшими школярами у даному напрямі. Рекомендуємо поетичні твори Галини Кирпи, Володимира

Рутківського, Тараса Шевченка, Оксани Луцєвської та Лариси Ніцой, автори яких описували цікаві та глибокі сюжети, формували неповторних персонажів та патріотичні ідеї, які матимуть неабиякий вплив на школярів, що працюють з цими художніми витворами під керівництвом педагога. Літературні твори стають своєрідними дороговказами для дитини, яка тільки починає шукати відповіді на важливі питання: хто я, звідки я, і що означає бути українцем.

Список використаних джерел

1. Безлюдна Н. Особливості національно-патріотичного виховання молодших школярів в умовах воєнного стану. *Проблеми сучасної школи*. 2022. № 2. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/probl_sych_school/2022/2/12.pdf
2. Качак Т., Ленько Х. Література як засіб формування патріотичних цінностей у молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023, Вип. 61. Т. 2. С. 188-195. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/62.1.11>
3. Особливості формування громадянина-патріота в Новій українській школі. Методичний посібник. Кам'янець-Подільський. 2022. 65 с.

Юлія Горин,

студентка педагогічного факультету

Тетяна Качак,

докторка філологічних наук, професорка,

Прикарпатський національний

університет імені Василя Стефаника, Україна

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У ПРОЦЕСІ РОБОТИ З КНИЖКАМИ-КАРТИНКАМИ

У статті проаналізовано особливості організації морально-етичного виховання молодших школярів у процесі роботи з книжками-картинками.

Ключові слова: морально-етичне виховання, молодші школярі, книжки-картинки, дитяча література.

Вступ

Аналіз проблеми морально-етичного виховання молодших школярів у процесі літературної освіти, дитячого читання, зокрема під час роботи з книжками-картинками зумовлена сучасними викликами соціалізації дітей та потребою формування їхніх ціннісних орієнтацій. У зв'язку зі зростаючою інформаційною насиченістю дитячого простору, впливом мас-медіа та цифрових технологій на дитячу свідомість, актуальність питання морального розвитку дітей очевидна і на часі. Книжки-картинки виступають ефективним